

Ὄνοματολογία τῶν Ἑλληνικῶν Σπηλαιῶν ἢ Γλωσσικοὶ χαρακτηρισμοὶ αὐτῶν κατὰ περιοχάς

Ὑπὸ Γ. ΓΡΑΦΙΟΥ - ΝΙΔΑ

Γ. Γραμματέως τῆς Ἑλληνικῆς Σπηλαιολογικῆς Ἑταιρείας

Περισσότερον ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλην χώραν τὸ ἑλληνικὸν σπήλαιον, καὶ γενικώτερον κάθε καρστικὴ μορφή, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς μελέτης αὐτῆς ὑπὸ τῆς σπηλαιολογικῆς ἐπιστήμης, ὡς ὅρος γλωσσολογικός, ἀπαντᾷ εἰς ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν χώρον ὑπὸ διαφόρους ὀνομασίας. Καὶ τὰς ὀνομασίας ταύτας, μὲ τὸ παρὸν πρόβλημα ἡμῶν θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ φέρωμεν πλησίον τοῦ ἐρευνητοῦ-σπηλαιολόγου, ὥστε νὰ εἶναι οὗτος εἰς θέσιν νὰ προσδιορίζη ἐπακριβῶς τὴν μορφήν τὴν ὁποίαν ἀναζητεῖ εἰς τὴν ἐπὶ μέρους γεωγραφικὴν περιοχὴν. Μεταχειριζόμενος λοιπὸν τὴν ἐπιχωριάζουσαν ἔκφρασιν δύναται νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ ἐπιτύχη τὴν ἐπισήμανσιν τῆς ἀναζητουμένης μορφῆς ἢ νὰ συγκεντρώσῃ πληροφορίας δι' αὐτήν.

Ἡ λέξις «λατσίδα», ἐπὶ παραδείγματι, δηλοῦσα τὸ βάραθρον εἰς τὴν νησιωτικὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην, ὡς καὶ τὴν Δωδεκάνησον, χρησιμοποιουμένη εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Ἀττικὴν ἢ τὴν Μακεδονίαν εἶναι λέξις παντελῶς ἄγνωστος. Καὶ ἀντιστρόφως, ὁ κρητικὸς οὐδὲν θὰ ἐννοήσῃ ὅταν τοῦ ζητοῦμεν νὰ μᾶς ὑποδείξῃ ἂν ὑπάρχουσι εἰς τὴν περιοχὴν του «βόθυνας», ἢ «γροῦσπες» ἢ «ἀράκαρο».

Ἦδη, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὡς ὅροι χαρακτηρίζοντες ἓν ἔγκοilon (κοίλωμα) ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ λέξεις «ἄδυτον» ἢ «ἄντρον» ἢ «βέρεθρον» ἢ «ζέρεθρον» ἢ «Ἴπνός» ἢ «εὐθμῶν» ἢ «σπέος» ἢ «σπήλυγξ» κ.τ.λ. Εἶναι ὅροι χρησιμοποιηθέντες καὶ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ ἀπὸ τὸν Παισανίαν, ὡς καὶ ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἡ λέξις «σπέος» μάλιστα ἐπεκράτησε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, παραληφθεῖσα ὑπὸ ξένων ἐπιστημόνων διὰ νὰ ὀνομάσουν τὴν σπηλαιολογίαν «SPEOLOGIE» καὶ τὸν σπηλαιολόγον «SPEOLOGUE» (Ρουμανία).

Μεταγλώττισις ξενικῶν ὀρων σπηλαιολογικῶν σπανίζει εἰς τὴν χώραν μας. Ἐλαχίστην καὶ πτωχοτάτην ἐπίδρασιν εἶχον ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ σπηλαιολογικοῦ λεξιλογίου ὅροι ὅπως «γκαίλα» ἢ «Γκαϊλότρυπα» ἁλθανιστὶ ὁ «Περιστεράς» ἢ ἡ «Περιστερότρυπα» ἐπίσης τὸ «σπέρα», τὸ σπήλαιον εἰς τὴν ἁλθανικὴν ἐπίσης, «Γράβα» ἢ «Γκρόττα», ἰταλιστὶ, «σμποστέρα» ἢ «πεστέρα» ρουμανιστὶ, εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν, «πρόπαστη» ἢ «πρόπαντη» οὐανιστὶ, «κάρστ» γερμανιστὶ, «λαγοῦμι» ἐκ τοῦ τουρκικοῦ λαγκούμ κ.τ.λ.

Πλουτος ὁμως συγχρόνων ὄρων ἀπαντᾶται ἰδιαίτερος εἰς Κρήτην, δικαιολογούμενος ἄλλωστε λόγω τῆς αὐτόθι ὑπάρξεως ὑπὲρ 3.300 σπηλαίων.

Αἱ ἐκ τῆς ρίζης «σπήλαιον» παράγωγοι ὀνομασίαι — ὑποκοριστικά ἢ μεγεθυντικά — ὑπερβαίνουναι τὰ 50. Τελικῶς ὑπὲρ τὰς 275 ὀνομασίας τῶν καρστικῶν μορφῶν, ἀπαντῶνται εἰς τὴν χώραν μας.

Αἱ πρῶται προσπάθειαι πρὸς μελέτην τοῦ θέματος ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1950 μὲ πρῶτην μελέτην τοῦ κ. Δικαίου Βαγιακάκου (Γλωσσικὴ σπηλαιολογία) ἢ ὁποία ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ φυσιολατρικὸν περιοδικὸν «ΠΑΝ» (τεῦχος 184) 185, Φεβρ. 1950) ὄργανον τοῦ ὁμωνύμου Συνδέσμου ὁ ὁποῖος διετήρει τότε καὶ σπηλαιολογικὴν ὁμίδα. Μετὰ πενταετίαν, ἑτέρα σχετικὴ μελέτη ἐγένετο ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Φυσικῆς κ. Ἐλευθ. Πλατάκη Προέδρου τοῦ Σπηλαιολογικοῦ Κλιμακίου τῆς ΕΣΕ εἰς Κρήτην, ὑπὸ τὸν τίτλον Ἡ Λαϊκὴ ὀνοματολογία τῶν ἱαματικῶν πηγῶν τῆς Ἑλλάδος ὁμοίως εἰς τὸ περιοδικὸν «ΠΑΝ» (τεῦχος 247) 248, Μάϊος — Ἰούνιος 1955). Ὁ ἴδιος συγγραφεὺς ἐπεξεργάσθη ἐσχάτως τὸ θέμα μὲ δύο μονογραφίας του, ἡ μία ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ ὀνόματα τῶν σπηλαίων καὶ ἄλλων καρστικῶν μορφῶν τῆς Κρήτης (τόμ. Κ' ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ σ' 254 κ.ἐ.) καὶ «Τὰ ὀνόματα σπηλαίων τῆς Κρήτης, δηλωτικὰ τῶν διαστάσεων αὐτῶν («Χειμωνάριος» τόμ. Ογ' Οδ' 1973, ἔκδ. Ἀθηνῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας. Εἰς τὴν μονογραφίαν τοῦ ἰδίου ἐπίσης «Τὰ τοπωνύμια ΤΡΥΒΑΞΩΝΑΣ, ΣΕΛΙΝΑΡΙ καὶ ΨΕΙΡΑ (ἀνάτυπον τῆς ΑΜΑΛΘΕΙΑΣ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Κρήτης, καὶ εἰς τὰς πολυαριθμοὺς ὑποσημειώσεις ταύτης παρέχονται στοιχεῖα σχετικά. Ἐνδιαμέσως τούτων, κατὰ τὸ 1953 ἐδημοσιεύθη ἄρθρον-μελέτη ὑπὸ τοῦ γράφοντος ὑπὸ τὸν τίτλον «ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΡΣΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ» («ΔΕΛΤΙΟΝ» Ἑλλ. Σπηλαιολογικῆς Ἑταιρείας» 1953—II—σελ. 27—31.

Διὰ μίαν στιγμὴν ἐσχέφθην νὰ χαρακτηρίσω τὴν παροῦσαν μελέτην ὡς «ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΓΚΤΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ». Ἴσως νὰ ἔχη καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτόν. Ἡ κατ' ἀλφαριθμητικὸν τρόπον κατάταξις τῶν ὀνομασιῶν εἶναι περισσότερο πρόσφορος, κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν, εἰς τὴν μελέτην τοῦ θέματος, παρὰ ἡ παράθεσις τῶν λημμάτων τούτων, ἔναντι ἐκάστης μορφῆς.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ — ΠΗΓΑΙ

1. Κατὰ τὴν ξενόγλωσσον γραμματικὴν ἀπόδοσιν τῶν χρησιμοποιουμένων ὄρων, θέλωμεν σημειώσῃ ἐρεξῆς μὲ τὸ σύμβολον τῆς στίξεως (.) ἄνωθεν τῆς συλλαβῆς ἢ ὁποία οὕτω θὰ τονίζεται ὀρθῶς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν προφορὰν τῆς λέξεως.

2. Ἡ ὀρθή προφορὰ τῶν λέξεων ποὺ περιέχουν τὸ ἑλληνικὸν γράμμα «γ» εἶναι ὅπως εἰς τὴν γαλλικὴν ἢ λέξις OEIL ἢ ATANT, καὶ οὐχὶ ὡς «γκ».
3. Εἰς τὸ ξενόγλωσσον, τὸ γράμμα «D» προφέρεται ὅπως εἰς τὰς ἀγγλικὰς λέξεις THIS ἢ THESE ἢ THAT.
4. Βλ. εἰς λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη τὴν λέξιν, εἰς τὸν τόμον 7 σελ. 555.
5. Ἐπίσης ὡς προηγουμένως, εἰς τὰς λέξεις «λατσίδα» «λατσίδι».
6. Ἡ λέξις ἐν τῇ κυριολεξίᾳ σημαίνει τὸ ρεῖθρον, ἢ μικρὰν πηγὴν. βλ. καὶ ΕΓΚΥ-ΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΝ Μακροῦ τόμ. Δ' σελίς 357. Κατὰ Ι. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΝ ἢ λέξις «ἀμπουλας» σημαίνει δολίνην ἐκβάλλουσαν. Καὶ ὡς τοιαύτη μνημονεύεται τὸ σπ. «ΑΜΠΟΥΛΑΣ» Α.Σ.Μ. 1091.
7. Τοιαύτας ἐπιφανειακὰς ἐμφανίσεις συναντῶμεν κυρίως εἰς τὸν Ἑμμηττόν (Πυρ-ναρῆ). Ὁ ὄρος ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ Ι. Πετροχείλου κατὰ τὰς εἰς τὸ ρηθὲν ὄρος ἐξερευνήσεις του.
8. Βλ. ἄρθρον Γ. Γεωργαλᾶ εἰς λέξιν ΚΑΡΣΤ Ἐλευθερουδάκης τ. 7, 349
9. Ἡ χώρα μας ἔχει πολλοὺς ἀναβόλους, ἰδίᾳ εἰς Ἀργολίδα, Ἀρκαδίαν, Κρή-την, Φωκίδα, Κεφαλληνίαν καὶ ἄλλαχοῦ. Ἀπὸ τίνος, γίνονται προσπάθειαι ἐκ-μεταλλεύσεως τῶν γλυκέων ὑδάτων των, δι' ἀντλήσεως, πρὸς ἄρδουσιν διὰ τῆς εὐριπράξεως διὰ μώλου τοῦ γύρωθεν τῆς ἐμφανίσεως.
10. Ἡ λειτουργία της εἶναι ἀντίστροφος τῆς «ἀνερρούσας» περὶ ἧς ἐνθ. κατ.
11. Πρόκειται περὶ τοῦ ἀντιθέτου ἡς προηγουμένης περιπτώσεως φαινομένου.
12. Μεγάλη Ἐγκυκλ. Μακροῦ τ. Ι, 8.
13. Τὸ «TH» προφέρεται ὡς «Θ» ὅπως εἰς τὰς λέξεις ATHENS, THANKS κλπ.
14. Βλ. Γ. Γεωργαλᾶς, ἄρθρον του εἰς Λ. Ἐλευθερουδάκη τ. 7, 342.
15. Τὸ CH ἐνταῦθα προφέρεται ὡς «χ» ὅπως π.χ. εἰς τὰς λέξεις HOW, WHO.
16. Ἡ λέξις δηλοῖ τὸ ἀγριοπερίστερον εἰς Ἡπειρον.
17. Βλ. ἄρθρον Γεωργαλᾶ εἰς Λ. Ἐλευθερουδάκη τ. 7, 342.
18. Τὸ ἐνάλιον σπήλαιον δύναται νὰ παίξῃ σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν σπηλαιο-βιο-λογίαν δεδομένου ὅτι δύναται νὰ μελετηθῇ ὡς βιότοπος τῶν φωκῶν, αἱ ὁ-ποῖαι κάποιαν ἡμέραν πρέπει νὰ προστατευθοῦν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀπὸ τὸν ἀφανισμόν. Αἱ σπουδαιότεραι περιοχαὶ ἑλληνικῶν ἐναλίων σπηλαίων εἶναι οἱ ΠΑΞΟΙ, ἢ ΣΚΥΡΟΣ, ἢ ΜΑΓΝΗΣΙΑ. Λόγω τοῦ μήκους τῶν ἑλληνικῶν πα-ραλίων, ἐνάλια σπήλαια συναντῶνται ἐπίσης εἰς τὰς νήσους της. Τὰς μέχρι τέλους 1974 καταγεγραμμένα ἐνάλια σπήλαια ἀνῆρχοντο εἰς 152. Εἰς τὰ μεγά-λα ἐξ αὐτῶν ἢ διάθλασις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων διὰ μέσου τῆς θαλάσσης δίδει θαυμασιωτάτας ἀνταυγείας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν των καὶ τὰ καθιστᾷ ἀπαραμίλλου κάλλους. Ἡ διευθέτησις πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀπαιτεῖ μόνον ὀλίγας δαπάνας, διότι δὲν ἔχουσι ἀνάγκην τεχνικῶν ἔργων.
19. Ἡ λέξις μνημονεύεται καὶ ἀπὸ τὸν ΣΤΡΑΒΩΝΑ. Βλ. Λεξ. Ἐλευθερουδάκη τ. 2, 461.

20. Βλ. επίσης «γέφυρα» ἔν. ἄν.
21. Ὅμοίως.
22. Βλ. ἄρθρον Γ. Γεωργαλά εἰς Λ. Ἐλευθερουδάκη τ.7, 341—342.
23. Βλ. εἰς Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη, λ. «καταβόθρα» τ. 7, 391.
24. Ἡ λέξις «λημέρι» ὑπονοεῖ ἐπίσης «καταφύγιον ληστῶν» ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς σπηλαιολογικὸς ὄρος, μὴ ἀπαντῶμενος ἄλλωστε ὡς ὑπονοῶν τὸ σπήλ-καταφύγι.
24. α) Ὅρα καὶ ὀνομασίαν σπηλαίου «ΡΙΦΟΚΟΤΜΟ» Α.Σ.Μ. 3162.
24. β) Ὅρα ὀνομασίαν σπηλαίου «Κουράλα τοῦ Σαρακηνοῦ» Α.Σ.Μ. 1188.
25. Βλ. λήμμα «Λαβύρινθος» εἰς Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη τ. 8, 430. Ἐπίσης: Ἐλευθ. Πλατάκη. Τὰ ὀνόματα τῶν σπηλαίων καὶ ἄλλων καρστικῶν μορφῶν τῆς Κρήτης (ἀνάτυπον Κ' τόμου «Κρητικῶν Χρονικῶν» σελίς 276. Ἡ ὀνομασία λαβύρινθος προέρχεται ἀπὸ τὴν καρικὴν λέξιν «LABRUS» σημαίνουσαν πέλεκυν ἀμφίστομον. Κατὰ τὸν POTTIER ὁ κρητικὸς λαβύρινθος ἦτο ἀναπαράστασις τοῦ διπλοῦ τούτου πελέξεως. Διὰ τὸν «Λαβύρινθον Καμαρακίου» βλ. ἐπίσης μονογραφίαν Ἐλ. Πλατάκη «Ὅστ' ἀνθρώπων καὶ θηλαστικῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου «Μικρὸ Καταφύγι» Σητείας. Ἀθῆναι 1973.
25. α) Ὑποκοριστικὸν τοῦ «λαγγός» «λαγκοῦφα». Εὐρύτερον ἢ δολίνη, καθίζησις, κοιλότης ἐδαφικῆ, χαράδρα, σπληαιοβάραθρον, μεγάλος λάκκος. Βλ. ἔνθα ἂ. ἀνάτυπον «Κρητικῆς Ἐστίας» σ. 277 ὑπὸ Ἐλ. Πλατάκη, καὶ τοῦ ἰδίου συγγραφέως εἰς ἀνάτυπον «Λεμωναρίου» σελίς 275.
26. Ὁ Στίλπων Κυριακίδης, ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ λήμματος «Λαμία» ἀπὸ λαογραφικῆς ἀπόψεως ἐπεκτείνεται εὐρύτερον μετὰ σημαντικῆς βιβλιογραφίας (Ἐλευθερουδάκης, τ. 8, 474 Ἐτυμολογικῶς ἡ λέξις λάμια εἶναι συγγενὴς πρὸς τὸ «λαμός» σημαῖνον τὸ χάσμα ἢ βάραθρον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν ἐντὸς αὐτοῦ ριπτομένων. Μεταφορικῶς, καταπότης, ἀδηφάγος. Ὁ ὄρος συναντᾶται σπανιώτατα.
27. Ἐν Κρήτῃ ἡ λέξις «λαχταρίδα» σημαίνει τὴν νυκτερίδα. Ὁ ὄρος εἶναι λίαν συνήθης εἰς τὴν νῆσον. Ἐννοεῖ τὸ σπήλαιον εἰς τὸ ὁποῖον ἐνδρασιάζονται νυκτερίδες. Σχετικῶς, βλ. Ἐλ. Πλατάκη. Ὄνόματα σχετικὰ μὲ τὴν πανίδα καὶ τὴν χλωρίδα τῶν σπηλαίων ἔν. ἄν. σελίς 292.
28. Βλ. «ΘΡΑΚΙΚΑ» 1932 τ. 3 σελ. 340.
29. Ἐνδεικτικὸν τῆς ὑπάρξεως «ματιοῦ» ἡ περιστροφὴ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης ἢ τῆς λίμνης ἄνωθεν τοῦ στομίου τῆς καταβόθρας. Εἰς πολλὰς ὅμως περιπτώσεις δὲν σχηματίζεται «δίνη». Ἡ προσπέλασις εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνος ὄχι μόνον διὰ τοὺς κολυμβητὰς ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὰς τὰς λέμθους.
30. Ὁ ὄρος οὗτος ἀπαντᾶται ἰδίᾳ εἰς τὴν νῆσον ΣΙΦΝΟΝ. Ἀλλαχοῦ καλεῖται «ἀχνίστρα» ἢ «χλιό» ἢ «Ἀνεμότρυπα».

31. Βλ. τὸ λήμμα «Κάρστ» τοῦ Γ. Γεωργαλά εἰς 'Ελευθερουδάκην τ. 7, 342.
32. Ὁ φυσικὸς 'Ελ. Πλατάκης (ἔνθ. ἀ. σελίδες 292, 293 παραθέτει ὄσας τὰς περιπτώσεις ὀνομασίας σπηλαίων μὲ τὰς παραλλαγὰς τῆς λέξεως «περιστερὰ» ὀ-
πως: «Σπήλιος Περιστερὰ», «Περιστερᾶς», «Σπήλιος Περιστερέ» «Περιστε-
ρές» «Περιστεριάς» «Περιστεριόσπηλιος» «Περιστεδόπορος» «Περιστερότρυ-
πα».
33. Ἄτυχῶς ὁ ὄρος ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενος εἰς τὴν Δυτικὴν, ἰδίως, Μακεδονίαν.
μεταξὺ «ρουμανιζόντων» χωρικῶν.
Φιλίππᾳκη φ. 106)1973.
34. Βλ. τὸ λήμμα «ΚΑΡΣΤ» τοῦ Γ. Γεωργαλά εἰς 'Ελευθερουδάκην τ. 7, 342.
35. Ὅμοιος, ἔνθ. ἀν. ὡσαύτως εἰς τὸ λεξικὸν τ. 10, 812 λήμμα «Πονόρα».
36. Βλ. ἐφημερίδα «ΣΙΦΝΑ·Γ·ΚΗ ΦΩΝΗ V Σιφναϊκὰ Τοπωνύμια» ὑπὸ Μ.
Φιλίππᾳκη 9.106)1963
37. Ἡ λέξις πάντοτε ὑπονοεῖ βαθὺ καὶ σκοτεινὸν σπήλαιον. Ὁ ὄρος εἶναι δια-
δεδομένος καθ' ἅπασαν τὴν χώραν καὶ ὡς οὐσιαστικὸν, ἀλλὰ καὶ ὡς μόνη ὀνο-
μασία σπηλαίων.
38. Ἡ λέξις, τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἔχει εἰσαχθῆ ὑπὸ τῶν Ρουμάνων, τῶν Ἰσπα-
νῶν καὶ Πορτογάλων σπηλαιολόγων διὰ τινὰς χαρακτηρισμοὺς τῆς σπηλαιο-
λογικῆς ἐπιστήμης (βλ. λέξιν SPEOLOGIE).
39. Ἡ ὀνομασία «σπήλι» ὁσάκις ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐνικὸν δηλοῖ ἐν Κρήτῃ τὸ το-
πωνύμιον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πληθυντικὸν ὅποτε δηλοῖ τὸ σπήλαιον. ('Ελ.,
Πλατάκης: Ὀνόματα σπηλαίων Κρήτης δηλωτικά τῶν διαστάσεων αὐτῶν ἐξ
ἀνατύπου Λεμωναρίου Ογ-Οδ' σ. 270.
40. Σημαίνει πάντοτε σπήλαιον μικρῶν διαστάσεων, βλ. ἔνθ. ἀν. σελίς 271.
41. Χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν προσωρινὴν στέγασιν τῶν ποιμνίων, ἰδίᾳ τὸ καλο-
καίρι μὲ τὸν μεγάλον καύσωνα.
42. Ὁ 'Ελ. Πλατάκης εἰς τὴν ὑποσημείωσίν του ἀρ. 1 (ἔνθ. ἀν. σελίς 269) ἀναφέ-
ρει ὅτι εἰς τὴν περιφέρειαν Ροδωποῦ Κισσάμου Χανίων ὁ ἀγροφύλαξ Γ. Ντου-
σάκης λέγει ὅτι «σφακό» ὀνομάζεται τὸ «χεμαδιό» ὅπου εὕρισκεται καὶ ὁ σπή-
λιος. Δὲν ἔχει ὅμως ἐξακριβωθῆ ἂν τὸ ὄνομα τῆς ἐπαρχίας ΣΦΑΚΙΩΝ ἔχει
σχέσιν τινὰ μὲ τὴν ἐρμηνείαν ταύτην.
43. Ἐπὶ πλέον τῶν ἀνωτέρω ἀκούονται ἐν Κρήτῃ καὶ αἱ ὀνομασῖαι Ταφκόπουλο,
Ταφκούλια, Ταφκάκι, Ταφκουλαρμί, Ταφκούλι, Ταφκούρι, Νταφιόλαγκος, τινὰ
ἐξ αὐτῶν μόνον ὡς τοπωνυμία. Βλ. 'Ελ. Πλατάκη: 1) Ὀνόματα σπηλαίων
καὶ ἄλλων καρστικῶν μορφῶν τῆς Κρήτης, ἔνθ. ἀν. σελίς 282 καὶ 2) Ὀνόματα
σπηλαίων Κρήτης ἐκ τοῦ ἀνατύπου «Λαμειναρίου» σ. 275.
44. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐρμηνειῶν, εἰς τὴν σπηλαιολογίαν ἡ λέξις τρωπα, δη-
λοῖ ὀπην ἐπὶ ἐδάφους, βράχου, ἀλλὰ καὶ τρώγλην καὶ φωλεᾶν ζώου. Ἐν Κρήτῃ
ἰδίως, διὰ τῆς λέξεως ἐκφράζονται σχισμαὶ τοῦ ἐδάφους, κοιλότητες, σπήλαια,

- σπηλαιωβάραθρα, δολίνοι, καταδόθραι και φάραγγες. Συνήθως συνδέεται με το όνομα του ιδιοκτήτου (π.χ. Τρύπα της Κονδύλως ή Τρύπα της Κυράς) ή με όνομα ζώου ('Αλεπότρυπα κ.τ.λ.) βλ. 'Ελ. Πλατάκη ένθ. άν. σελίς 242.
45. 'Ο όρος, συνήθης εις την έλληνηκήν ύπαιθρον, ύποκρύπτει έπιφανειακόν καρστικόν φαινόμενον, ένδιαφέρον πάντοτε τόν έρευνητήν σπηλαιολόγον.
46. 'Ο όρος δέν άπαντάται εις την έφηρησομένην σπηλαιολογίαν. Είηαι όμως χαρακτηριστικώς τών σπηλαίων τά όποια έχρησίμευαν ώς κατοικία. 'Ο μελετητής τών «σπηλαίων-οικήσεων» είναι δυνατόν νά άνεύρη λίαν ένδιαφέροντα στοιχεία εις την μελέτην τών τρωγλοδυτών (π.χ. τάς τρωγλοδυτικάς οικήσεις του Διδυμοτείχου, 'Εβρου). 'Ο Σ. Χατζηδάκης εις τό λήμμα «τρωγλοδύτης» ('Ελευθερουδάκης τ. 12, 323, 324 δίδει ένδιαφέροντα στοιχεία διά την κατηγορίαν τών τρωγλοδυτών. 'Η Σπηλαιολογία πλήν του άνωτέρω θέματος ένδιαφέρεται εύρύτατα διά τόν κλάδον της Βιο-σπηλαιολογίας (τρωγλόβια, τρωγλόφιλα και τρωγλόξενα έντομα κ.τ.λ.).
47. Με την όνομασίαν αυτήν συναντώνται πολλάι πηγαί εις την χώραν μας. 'Ενδιαφέρουν την σπηλαιολογίαν. Μία εκ τών σπουδαιότερων ή όποια έτυχε και άξιοποίησεως είναι ή «ΚΑΛΛΙΘΕΑ» της Ρόδου, διευθετηθείσα επί ιταλοκρατίας και καταστάσα σπουδαίο θεραπευτικόν κέντρον. Αί ίαματικάι πηγαί, πλείσται τών όποίων είναι συνδεδεμένοι με τό σπήλαιον, περιλαμβάνονται, ώς έπόμενον, εις τόν κλάδον της σπηλαιολογίας «σπηλαιο-θεραπευτική», έχοντα νά επιδείξη σημαντικόν αριθμόν τοιούτων μορφών εις την χώραν μας.
47. α) Εις πολλάς περιπτώσεις αί κλιματολογικαί συνθήκαι και ή σταθερότης της θερμοκρασίας, ίδια εις χαμηλά επίπεδα, επιτρέπουν την χρησιμοποίησιν τών σπηλαίων αυτών ώς τυροκομείων ή άποθήκας τυρού ή ώς οίναποθήκας (Κρήτη). 'Ο φημισμένος τυρός «ροκφόρ» ώς γνωστόν κατασκευάζεται έντός τών σπηλαίων ROQUEFORT της μεσημβρινής Γαλλίας. 'Αλλά και παρ' ήμίν ή περίφημος «φρέτα Παρνασσού» παρασκευάζεται και συντηρεΐται έντός σπηλαίων τόσον του Παρνασσού όσον και της Γκιώνας. 'Ιδεώδη σπήλαια διά τοιαύτην χρησιμοποίησιν είναι οί λεγόμενοι «χιονοκάρακοι». 'Η μελέτη τών κλιματολογικών συνθηκών τών σπηλαίων έδημιούργησεν τόν νέον κλάδον της σπηλαιολογίας, την σπηλαιο-κλιματολογίαν. 'Ατυχώς παρ' ήμίν δέν ένεφανίσθησαν μέχρι σήμερα επιστήμονες διά τοιαύτην άπασχόλησιν.
48. 'Απαντώνται και τά ύποκοριστικά της λέξεως ώς «φαράγγι». Τό όποιον, πλήν τών άλλων διηλοΐ και σπήλαιον, «φαραγγούλα», «φαραγγούλι». Σχετικά βλ. 'Ελ. Πλατάκη εις «Κρητικά Χρονικά» τομ. Κ' σελ. 284.
49. 'Ελ. Πλατάκης ('Ονόματα κλπ σπηλαίων... έν άν. 8, 285) αναφέρει επίσης πλείστα όσα τοπωνύμια συναρτή με την λέξιν «φουόνος». 'Επίσης άπαριθμεί πολλά σπήλαια τά όποια καλούνται άπλώς «ΦΟΥΡΝΟΙ» ή με παράγωγα της λέξεως ταύτης.

50. Ὁ ὄρος ἀπαντᾶται ἰδίᾳ εἰς τὰς νήσους μας καὶ τὰς κρημνώδεις παραλίας. Τὸ ἐνάλιον τοῦτο σπήλαιον ἀξίζει νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μελέτης ἀπὸ τοὺς φυσιοδίφας μας δεδομένου ὅτι εἶναι ἐξαιρετικὸς βιότοπος καὶ φωλεὰ τῆς φώκης, ἣ ὅποια, ἀτυχῶς, τείνει νὰ ἐξαφανισθῇ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, ἂν δὲν ληφθοῦν μέτρα προστασίας τῆς ὑπὸ τῆς Πολιτείας.
51. «Χαυγᾶς» λέγεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνατολικὴν Κρήτην. Ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ «φαραγγί», τῆς δευτέρας ταύτης ὀνομασίας ἐπικρατούσης εἰς τὴν δυτικὴν Κρήτην. Δηλοῖ φάραγγα, χαράδραν, χάος, χάσμα γῆς, βάραθρον, ἀλλὰ καὶ σπήλαιον ἐντὸς κοιλάδος. Βλ. Ἑλ. Πλατάκη ἐν. ἀν. σελ. 287—288.
52. Βλ. ἐνθ. ἀν. σελίς 287.
53. Δηλοῖ ἐπίσης ρεματιά, κλιτύν, χαράδραν, ἀλλὰ καὶ σπήλαιον εἰς καταρρέουσαν περιοχὴν, ἣ σπήλαιον ἀνώμαλον καὶ βραχῶδες μετὰ τὴν εἴσοδον. Βλ. ἐνθ.. ἀν. σ. 286.
54. Βλέπε ὁμοίως.
55. Ὅμοίως.
56. Ἑλ. Πλατάκη ἐνθ. ἀν. σελίς 286 ὑποσημ. ἀρ. 126.
57. Ὁ ὄρος δὲν ἀπαντᾶται εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δηλοῖ ρῆγμα τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐξεταστέον καὶ ἐξερευνητέον ἀπὸ τὸν σπηλαιολόγον, ἂν αἱ συνθήκαι τὸ ἐπιτρέπουν. Συνήθως εἶναι ἑναρξίς ὀχετοῦ ἢ καταβόθρας ἢ ἀπωλείας.
58. Βλ. Ἑλ. Πλατάκη, ἐνθ. ἀν. σελίς 288.
59. Ὅμοίως ὡς ἄνω εἰς σελίδα 289.

ΑΒΥΣΣΟΣ (ABISSOS) (1). Γενικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ σπηλαιοβαράθρου. Ἡ λέξις αὕτη εἰσήχθη ἤδη ὡς ὄρος, εἰς τὴν διεθνή σπηλαιολογίαν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν **ABISSO** ἔχει καθιερωθῆ πλέον ὡς ὄρισμὸς τῶν σπηλαιοβαράθρων.

ΑΓΙΑΣΜΑ, ΑΓΙΑΣΜΑΤΙ (ΑΓΗΙΑΣΜΑ) (2). Εἶναι ἡ σταλαγματικὴ λεκάνη (**GOURS**) περιέχουσα ὕδωρ ἐκ τῆς σταγονορροῆς. Πιστεύεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς ἔχον θεραπευτικὰς καὶ ἱαματικὰς ιδιότητες. Διατηρούμενον εἰς φιάλας ἐπὶ μακρὸν εἶναι συνήθως ἄσηπτον. Κατ' ἐπέκτασιν, ἡ λέξις ὑποδηλοῖ τὸ σπήλαιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὕδωρ ἀπὸ σταγονορροῆν. Σχεδὸν πάντοτε ἐντὸς τῶν σπηλαίων τῆς κατηγορίας αὐτῆς ὑπάρχει ναῖδριον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

ΑΓΙΟΠΗΓΑΔΟ (ΑΓΗΙΟΠΙΓΑΔΟ) (3). Τὸ βάραθρον ἢ τὸ φυσικὸν φρέαγ εἰς Μάνην.

ΑΔΥΤΤΟΝ (ΑΔΥΤΤΟΝ) (4). Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, κεκρυμμένος τόπος, ὑπόγειον, σπήλαιον, βάραθρον. Εἰς τὴν **ΝΕΓ** ἔχει διάφορον ἔννοιαν.

ΑΛΑΤΣΙΔΑ ἢ ΑΛΙΤΣΙΔΑ (ΑΛΑΤΣΙΔΑ) (5). Τὸ βάραθρον εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Λωδεκάνησον.

ΑΛΩΝΙ (ΑΛΟΝΙ) (5). Μεταφορικὴ ἔννοια στοργυλοειδοῦς μορφῆς ἐπιφανειακοῦ φαινομένου.

ΑΜΠΟΥΛΑΣ (AMPOULAS) (6). Τὸ δάραθρον, τὸ φυσικὸν φρέαρ, κεφαλάρι, ἀνάβολος.

ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟΝ (AMPHITHEATRON) (7). Μεταφορικὴ ἔννοια ἐπιφανειακοῦ καρστικοῦ φαινομένου.

ΑΜΑΞΟΤΡΟΧΙΑΙ (AMAXOTROCHIAI) (8) Γερμανιστί: KARREN. Μικρὰ φυσικὴ κοιλότης ἐπὶ πετρώματος ἐπιφανειακοῦ, αὐλακία, δακτυλογλυφή, ἀρόλιθος.

ΑΝΕΚΒΟΛΗ (EKVOLI) γαλλιστί: RÉSURGENCE, πηγὴ, ἢ ἐκ νέου ἀνάβλησις ὕδατος τὸ ὅποῖον, κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, διαδρομὴν του, χάνεται διὰ καταβοθρῶν ἢ ἀπωλειῶν καὶ ἐμφανίζεται ἐκ νέου εἰς στάθμην χαμηλοτέραν.

ΑΝΕΜΟΤΡΥΠΑ (ANEMOTRYPA). Εἰς τὴν περιοχὴν Φθιώτιδος ἡ πνέουσα ὄπη». Εἰς τὴν γαλλικὴν ἀντιστοιχεῖ ὁ ὄρος TROU SOUFFLANT. Εἶναι μικρὸν ἀνοιγμα (ὄπη) εἰς τὸν βράχον ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐξέρχεται ρεῦμα ἀέρος μὲ διάφορον κατὰ τὴν ἐποχὴν ὀρμὴν. ἄλλοτε θερμὸν, ἄλλοτε ψυχρὸν. Συνήθως ὑποκρύπτει σπήλαιον σημαντικόν. Εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ Αἰτωλίαν ἡ λέξις ἀνεμότρυπα εἶναι ὀνομασία κανονικῶν σπηλαίων (ΠΡΑΜΑΝΤΑ).

ΑΝΑΒΑΛΛΟΥΣΑ (ANAVALLOUSSA) (10). Ὁ ἀνάβος εἰς Νάξον.

ΑΝΕΡΡΟΥΦΑ (ANERROUFA) (11). Ἐν Νάξῳ ἡ ὑποβρύχιος καταβόθρα θρα (μάτι). Καὶ ἐδῶ, ἄνωθεν τοῦ ἐπὶ τοῦ βυθοῦ στομίου σχηματίζεται δίνη ὕδατος ὁμοία πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἀναβόλου.

(ANTRON) (12). Τὸ σπήλαιον εἰς τὴν ΑΕΓ. Γενικώτερον, τὸ κοίλωμα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὀριζόντιον. Τὸ μικρὸν σπήλαιον.

ΑΠΩΛΕΙΑ (PERTE) ἐκ τῆς γαλλικῆς (APOLIA). Συνήθως πρόκειται περὶ τυφλῆς καταβόθρας, δηλαδὴ μὲ κεκαλυμμένον στόμιον. Τὸ ἐπιφανειακῶς ρέον ὕδωρ, ρυάκιον ἢ καὶ ποταμὸς ἀκόμη, χάνεται διὰ μέσου χαλίκων, ἐν τῇ κοίτη, κάτωθεν τῶν ὁποίων ὑπάρχει τὸ στόμιον τοῦ ὄχετοῦ.

ΑΡΑΙ Ἡ ΑΡΟΣ Ἡ ΑΡΟΙ (ARÉ). Λεκάνη, σταλαγματικὴ κοιλότης ἐν τὸς σπηλαίου. Βλ. καὶ Ἀγίασμα.

ΑΡΟΛΙΘΟΣ (AROLITHOS) (13). Μικρὰ φυσικὴ κοιλότης ἐπὶ ἐπιφανειακοῦ πετρώματος, αὐλακία, μαρμαρογλυφή, ἀμαξοτροχία.

ΑΣΥΛΟΝ. Τὸ ὑπὸ βράχον καταφύγιον ζῶων ἢ ἀνθρώπων. Κυρίως ἔχει τὴν μορφὴν κοιλώματος. Μεταφορικῶς «Ἄσυλον Μουσῶν» τὸ εἰς ἓν μικρὸν σπήλαιον τοῦ Ὀλύμπου ἐργαστήριον καὶ κατοικία τοῦ ζωγράφου Ἰθακησίου.

ΑΤΡΟ (ATRO). Παραφθορὰ τῆς λέξεως «ἀντρον». Ἀπαντᾶται εἰς Κεφαλληνίαν.

ΑΥΛΑΚΙΑ (AVLAKIA). Γερμ. SCHRATTEN. Μικρὰ φυσικὴ κοιλότης ἐπὶ ἐπιφανειακοῦ πετρώματος. Ἀρόλιθος, δακτυλογλυφή, ἀμαξοτροχία.

ΑΥΛΗ (AVLI). Μεταφορικῶς, προσωνυμία καρστικῆς ἐπιφανειακῆς μορφῆς. Κυρίως, ἀκούγεται εἰς ΕΥΒΟΙΑΝ.

ΑΧΝΙΣΤΡΑ (ACHNISTRA) (15). Ἡ πνέουσα ὀπή ἐν Κρήτῃ.

ΑΧΝΟΤΡΥΠΑ (ACHNOTRYPA) ὡς ἄνω. Ἡ πνέουσα ὀπή. Ὁ ὄρος ἀπαντᾶται εἰς Κρήτην, Κέρκυραν, Κυκλάδες καὶ ἄλλαχοῦ.

ΒΑΘΡΙΑ ἢ ΒΑΘΡΙΕΣ (VATHRIA). Ἡ καταβόθρα εἰς πολλὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος.

ΒΑΡΑΘΡΟΝ (VARATHRON) γαλλιστί: GOUFFRE, ABIME. Βασικῶς βαθύ κάθετον χάσμα γῆς. Ἡ ἐπικρατεστέρα, μετὰ τὸ σπήλαιον καὶ τὸ κοίλωμα καρστικῆ μορφῆς, εἰς ὀλόκληρον τὴν γῆν.

ΒΕΡΕΘΡΟΝ (VERETHRON). Εἰς τὴν ΑΕΓ τὸ βάραθρον. Εἰς περιοχὰς τινὰς καλεῖται καὶ ΖΕΡΕΘΡΟΝ (ZERETHRON).

ΒΛΥΧΑ (VLYCHA). Ὑπόγειος ὄχετος ὑφαλμύρου ὕδατος, εὕρισκόμενος εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν θάλασσαν, ἐκ τῆς ὁποίας τὸ ἄλυμρον ὕδωρ ἀναμειγνύεται μετὰ τοῦ γλυκέος τοῦ ὄχετοῦ. Ἐν συνεχείᾳ, ἢ πλησίον τῆς θαλάσσης πηγῆς. Συνήθως αἱ «βλύχαι» αἱ ὁποῖαι καλοῦνται συχνὰ «γλύφα» (GLIFE) παρέχουσιν ὕδωρ ἱαματικὸν ἢ καθαρικόν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, ἰδίως ὅταν τὸ ὕδωρ εἶναι ἐμπλουτισμένον μὲ ἄλατα μαγνησίου, αἱ πηγαὶ αὗται καλοῦνται «τσιρλονέρι» (TSIRLONERI).

ΒΟΘΥΝΑΣ (VOTHINAS). Συναντᾶται καὶ ὡς Βόθυνοσ, Βόθυνο, Βόθυλλοσ, Βόθωνασ, Βόθωνοσ, Βύθαναοσ, Βύθουνασ, Βύθουνοσ, Βούθουνασ. Ὁ ὄρος οὗτος μὲ ὄλασ τὰσ παραλλαγὰσ τῆσ λέξεωσ, εἶναι συνήθησ εἰσ Κρήτην, Κυκλάδασ καὶ δηλοῖ δολίνην καὶ τῶν μετ' αὐτῆσ συνδεομένων βαράθρων ἢ καταβοθρῶν. Ἡ λέξισ προφανῶσ ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ «βυθύσ», «βυθίζω».

ΒΟΡΟΣ (VOROS) Ἐπιφανειακὸν καρστικὸν περίφραγμα, αὐλὴ εἰσ ΕΥΒΟΙΑΝ. Εἰσ Ἡπειρον δηλοῖ σπήλαιον τὸ χρησιμοποιοῦμενον πρὸσ σταλισμὸν τῶν πομνίων, πομνιοστάσιον, αἰτόλιον.

ΒΟΥΘΟΥΝΑΣ (VOUTHOUNAS). Συναφὲσ πρὸσ τὸν «Βόθυναι» ἐνθ. ἄν. Εἰσ τὰσ Κυκλάδασ ὑπονοεῖ τὴν δολίνην.

ΒΟΥΛΑΚΑΣ (VOULAKAS). Συνώνυμον τοῦ «Βόθωνασ» ἐνθ. ἄν.

ΒΟΥΛΙΣΜΑ ἢ ΒΟΥΛΙΣΜΕΝΟ (VOULISMA). Ἐν Κρήτῃ, ὁ βυθισθεῖσ τόποσ.

ΒΥΘΙΣΜΑ (VITHISMA). Γενικῶσ ἢ δολίνην.

ΓΕΦΥΡΑ ἢ ΓΙΟΦΥΡΙ. Ἡ φυσικὴ γέφυρα, ὁ πετρώδησ σχηματισμὸσ ἐπὶ τρύπιου βράχου (Τρυπητῆ), (GHIFIRA).

ΓΚΑΪΛΑ, ΓΚΑΪΛΟΤΡΥΠΑ (GHAILOTRYPA), 16. «Ὁ Περιστερεῶσ». Τὸ σπήλαιον τὸ φολοξενοῦν ἀγρίας περιστερεῶσ εἰσ Ἡπειρον. Ὁ ὄροσ ἐκτὸσ τοῦ σπηλαίου ἐπεκτείνεται καὶ ὡσ τοπωνύμιον εἰσ τὴν αὐτὴν περιοχὴν.

ΓΚΡΑΒΑ ἢ ΓΡΑΒΑ (GRAVA), α) Τὸ ἐνάλιον σπήλαιον εἰς Παξούς, Κερκύρας, β) τὸ ἀπλοῦν σπήλαιον εἰς τὴν λοιπὴν Ἑπτάνησον καὶ Ἡπειρον, γ) τὸ βάραθρον εἰς Σάμον.

ΓΑΤΦΑ ἢ ΒΛΥΧΑ (GLYFA). Ἡ ἐμφάνισις, πηγὴ, ὑφαλμύρου ὕδατος, Κατ' ἐπέκτασιν πηγὴ τοῦ ὄρου εἰς ΓΑΤΦΑΔΑΝ ἀναφέρεται καὶ ὡς τοπωνύμιον.

ΓΟΥΒΑ ἢ ΓΟΥΒΙΑ (ΓΟΥΒΑ). Τὸ κοίλωμα ἐν γένει, ἢ δολίνη. Τὸ ἐπίθετον ἐπεκτείνεται καὶ ὡς τοπωνύμιον.

ΓΟΥΠΑΤΟ (ΓΟΥΠΑΤΟ). Δολίνη, ἐπιφανειακὴ κοιλότης ἐδάφους.

ΓΟΥΡΓΟΥΘΑΣ (ΓΟΥΡΓΟΥΘΑΣ). Γουργοῦθι ἢ Γουργόθοι. Ἡ Μικρὰ κοιλότης εἰς Κρήτην (ἐπαρχία Σελίνου).

ΓΟΥΡΝΑ (ΓΟΥΡΝΑ). Συνώνυμον τοῦ «Γοῦβα» ἢ «Γουβιά». Γενικῶς κοίλωμα συγκρατοῦν τὸ ὕδωρ, πηγαῖον, βρόχινον ἢ ἐκ σταγονορροῆς.

ΓΚΡΑΒΙ (Τὸ) (GRAVI). Τὸ σπήλαιον εἰς Κέρκυραν, βλ. ἀνωτέρω «Γκράβα».

ΓΡΟΤΤΑ ἢ ΓΚΡΟΤΤΑ (GROTTA). Ἐκ τοῦ ξενογλώσσου GROTTE, GROTTA. Γενικῶς τὸ σπήλαιον.

ΓΡΟΥΣΠΑ (GROUSPA). Εἰς Εὐβοίαν καὶ Ἡπειρον ἢ δολίνη, β) εἰς Κεφαλληνίαν τὸ σπηλαιο-βάραθρον, γ) ἀλλαγὴ τῆς Ἑλλάδος, ἀπλῶς σπήλαιον. Εἰς Κεφαλληνίαν (Γραψάτα, Σάμης) ἀπαντᾶται ἢ λέξις «Ξερογοῦσπα» ἢ ὁποία χαρακτηριστεῖται τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1004 σπηλαιο-βάραθρον, ξηρὸν,

ΔΑΚΤΥΛΟΓΛΥΦΗ (DAKTYLOGLYFI). Λέγεται καὶ αὐλακία ἢ ἀρόλιθος ἢ ἄμαξοτροχία. Μικρὰ φυσικὴ κοιλότης ἐπιφανειακοῦ πετρώματος.

ΔΕΤΗΣ (DETIS). Τὸ σπήλαιον εἰς Κρήτην.

ΔΟΛΙΝΗ (DOLINI) (17). Χοανοειδὲς τὴν ἐμφάνισιν κοίλωμα ἢ μορφῆς πιάτου μὲ κυκλικὴν ἢ κωνοειδῆ περιφέρειαν. Ἡ συνήθης διάμετρος τῆς δολίνης εἶναι 20—25 μέτρων, μὲ βάθος 5—15. Σπανιώτερον συναντῶνται δολίνας μὲ διάμετρον μεγαλυτέραν τῶν 300 μ. Αἱ δολίνας σχηματίζονται κυρίως ἐπὶ ἀσβεστολιθίνων πετρωμάτων διὰ τῆς χημικῆς ἢ μηχανικῆς ἢ διαβρωτικῆς ἐνεργείας τῶν ὑδάτων. Διεθνῶς φέρουσι τὸ γερμανικὸν ὄνομα DOLINEN. Σλοβενικὴν DOLINA.

ΔΙΑΚΛΑΣΙΣ (DIAKLASSIS). Ἡ σπηλαιώδης ρωγμὴ ἐδάφους εἰς τὸ ἔσωτερον σπηλαίου ἢ βαράθρου.

ΕΓΚΟΙΛΟΝ (EGHILON). Τὸ σπήλαιον ἢ τὸ κοίλωμα. Ὁ χαρακτηρισμὸς ἐνὸς σπηλαίου εἰς τὴν γεωλογικὴν φρασεολογίαν.

ΕΚΒΟΛΗ (EKVOLI). Ἡ τυπικὴ ἐμφάνισις ἀναβλύζοντος ὕδατος. Πηγὴ.

ΕΝΑΛΙΟΝ (ENALION). Ἐκ τοῦ (ἀλῶς). Ἀπαντᾶται καὶ ὑπὸ τὴν ὄρολογίαν φωκοσπηλιά ἢ φωκότρυπα, λόγω τῆς εἰς αὐτὸ διαμονῆς φωκῶν. (18) Σπήλαιον ἀνοιγμένον κυρίως διὰ τῆς μηχανικῆς ἐνεργείας τῶν θαλασσιῶν κυμάτων. Ἀπαντᾶται παρὰ τὰς βραχώδεις ἀκτᾶς.

ΖΕΡΕΘΡΟΝ (ZERETHRON) (19). Ἀπαντᾶται εἰς Ἀρκαδίαν καὶ ὡς «βέ-

ρεθρον». Είναι ἡ ἐπιχώριος ὀνομασία γενικώτερον τῶν καταβοθρῶν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτή. Λέξις ἀρκαδική.

ΘΑΛΑΣΣΟΣΠΗΛΙΑ (THALASSOSPILIA). Λογοτεχνικὴ καὶ ποιητικὴ ὀνομασία τῶν ἐναλίων σπηλαίων.

ΘΡΑΚΙΑ (THRAKIA). Τὸ βάραθρον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἰδίᾳ εἰς Λαυρεωτικὴν καὶ τὸν Ὑμηττόν.

ΘΥΡΙΑΔΕΣ (THYRIDES). Τὰ ἐνάλια κοιλώματα εἰς Μάνην. Ἡ ἔννοια τῆς λέξεως ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ τοπωνύμιον.

ΙΠΝΟΙ (IPNI). Γνωστὸν κυρίως ὡς τοπωνύμιον εἰς Μαγνησίαν, ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τοῦ Πηλίου. Συγκρότημα ἐναλίων σπηλαίων.

ΚΑΚΑΒΙΣΤΡΑ (KAKAVISTRA). Τὸ βάραθρον εἰς Ἦπειρον.

ΚΑΚΑΒΙΤΣΑ (KAKAVITSA). Τὸ βάραθρον εἰς Κέρκυραν.

ΚΑΜΑΡΑ (KAMARA). Ἀπαντᾶται καὶ ὡς «Καμάρες» ἢ «Καμάρια». Ἐπιφανειακὴ καρστικὴ μορφή εἰς διαφόρους περιοχάς. Φυσικὴ γέφυρα. Εἰδικῶς εἰς Κρήτην, τὸ σπήλαιον (20).

ΚΑΜΑΡΟΙΕΦΥΤΡΑ (KAMAROGHEFIRA) (21). Ἐπιφανειακὴ μορφή. Εἰς τὸ Πήλιον ἢ φυσικὴ γέφυρα.

ΚΑΜΠΑΘΟΥΡΑ (CAMPATHOURA). Τὸ βάραθρον ἐν Κρήτη.

ΚΑΡΚΑΝΟΣ (KARKANOS). Συναντᾶται καὶ ὡς «Κάρκαρος» ἢ «Καρκανιά». Τὸ βάραθρον εἰς Στερεὰν Ἑλλάδα.

ΚΑΡΣΤ (KARST). Καρστικόν, καρστικὴ περιοχή, καρστικὰ φαινόμενα. Ἐπίσης τὰ παράγωγα, ἀποκάρστωσης κ.τ.λ. Ἐξελληνισθεὶς χαρακτηρισμὸς ἐκ τοῦ γερμανοφώνου KARST ἀπὸ τὸ ὄρος KARSO ἢ KARST τῶν Δειναρικῶν Ἀλπεων. (22) Οὕτως ἀποκαλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἰδιαζουσῶν μορφῶν τῶν παρουσιαζομένων ἐπὶ τῆς ἐδαφικῆς ἐπιφανείας ἢ καὶ ὑπογείως, εἰς ὄρεινὰς περιοχάς ἐξ ἀσβεστικῶν ἢ δολωμιτικῶν πετρωμάτων. Γενικώτερον τοῦτο πραγματοποιεῖται μὲ τὴν διαβρωτικὴν ἢ μηχανικὴν ἐπενέργειαν τῶν ὑδάτων ἐπὶ τούτων.

ΚΑΤΑΒΑΤΟΣ (KATAVATOS) ἢ «Καταβατή» ἢ «Κατεβατός». Τὸ βάραθρον τὸ ἔχον λείας τὰς παρειάς εἰς Χίον καὶ Κυκλάδας. Εἰδικώτερον εἰς τὴν Χίον τὸ σπήλαιον τὸ χρησιμοποιούμενον ὡς ποιμνωστάσιον.

ΚΑΤΑΒΟΘΡΑ (KATAVOTHRA). Γαλλιστί: PERTE. Ἀπώλεια, πονόρα. Ὑπόγειος φυσικὸς ὀχετός, ρυθμίζων τὴν κυκλοφορίαν τῶν ὑδάτων. Σχεδὸν πάντοτε αἱ λίμναι διαθέτουσι καταβόθρας αἱ ὅποιαι συντελοῦν εἰς τὴν μόνιμον διατήρησιν τῆς στάθμης τῶν ὑδάτων ἢ συμβάλλουσι εἰς τὴν ἐκζένωσιν καὶ ἀποξήρανσιν αὐτῶν. Ὡς γνωστὸν ἡ λίμνη Κωπαΐδος, διαθέτει πλείστας ὄσας καταβόθρας τῶν ὁποίων ἡ λειτουργία ἦτο γνωστὴ ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ὁ κατοικῶν λυὸς τῶν Μινυῶν ἐρρίθμισε κατὰ τὰς στρατιωτικὰς του ἀνάγκας τὴν πλημμυρίδα ἢ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς λίμνης. Μεγάλον ἐπίσης ἀριθμὸν καταβοθρῶν συναντῶμεν εἰς Ἀρ-

καδιαν (λεκανοπέδιον Τριπόλεως, αἱ ὁποῖαι μάλιστα ἐμελετήθησαν καὶ διενυθετήθησαν ἱκανοποιητικῶς ἀπὸ υδρολογικῆς πλευρᾶς. Σημαντικαὶ εἶναι καὶ αἱ καταβόθραι τοῦ Νευρωκοπίου (Δράμας) μελετηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ γεωλόγου Ι. Πετροχειλίου, πρώτου Προέδρου καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Σπηλαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τέλος ἀριθμὸς καταβοθρῶν ρυθμίζει τὸ υδρολογικὸν σύστημα τῶν Ἰωαννίνων.

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟΝ (ΚΑΤΑFIGION). Συναντᾶται καὶ ὡς Καταφύγι, Κάταφύγγι, Κατωφύλι, Κατυριά (24). Ὅρος ἐνδεικτικὸς τῆς ὑπάρξεως σπήλαιου ἢ κοιλάματος. Σπήλαιον τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιεῖτο ἢ χρησιμοποιεῖται καὶ σήμερον, ὡς καταφύγιον τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς του εἰς περιπτώσειν πολέμου ἢ θεομηνιῶν. Τὸ ἄσυλον τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ. Κατ' ἐπέκτασιν τὸ σπήλαιον-κατοικία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὄρος καλύπτει καὶ τὰς οἰκιστικὰς ἀνάγκας τῶν τρωγλοδυτῶν.

ΚΕΥΘΜΩΝ (ΚΕΦΘΗΜΟΝ). Τὸ ἄδυτον, βάραθρον, κεκρυμμένος τόπος. Παρ' ἀρχαίοις τὸ σπήλαιον.

ΚΕΦΑΛΑΡΙ (ΚΕΦΑΛΑΡΙ). Ἡ ἐκβολὴ ἀφθόνου ὕδατος. Πλουσία πηγὴ καρστικοῦ ὕδατος. Ὁ ὄρος ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τοπωνυμιῶν καὶ ὀνομασίας χωρίων μὲ ἀφθότους ἢ πλουσίας πηγὰς.

ΚΟΙΛΩΜΑ (ΚΙΛΩΜΑ). Τὸ στέγαστρον ἢ τὸ μικρὸν σπήλαιον. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν σπηλαιολογίαν ὁ ὄρος ἔχει καθιερωθῆ διὰ σπήλαια μέχρι 10 μ. μήκους. Ἡ γαλλικὴ ἔκφρασις ABRIS-SOUS-ROCHE.

ΚΟΥΔΟΥΝΙΤΣΑ (ΚΟΥΔΟΥΝΙΤΣΑ). Ἀκούγεται καὶ ἡ λέξις «Κ ο υ δ ο υ ν ὀ τ ρ υ π α» ἐπεκτεινομένη εἰς τὴν ὀνομασίαν βάραθρου. Γενικῶς ὁ ὄρος ὑπονοεῖ τὸ βάραθρον εἰς Αἰτωλοακαρνανίαν καὶ τὴν Ἠπειρον.

ΚΟΥΚΟΥΒΙΤΗΣ (ΚΟΥΚΟΥΒΙΤΗΣ). Τὸ κοίλωμα εἰς Κρήτην (ἐπαρχία ΣΕΛΙΝΟΥ).

ΚΟΥΚΟΥΔΙΤΣΑ (ΚΟΥΚΟΥΔΙΤΣΑ) Ἡ μικρὰ δολίνη εἰς Κεφαλληνίαν.

ΚΟΥΜΟΣ (ΚΟΥΜΟΣ). Τὸ κοίλωμα εἰς Κρήτην (ἐπαρχία ΣΕΛΙΝΟΥ). (24)α).

ΚΟΥΔΟΥΝΟΤΡΥΠΑ (ΚΟΥΔΟΥΝΟΤΡΥΠΑ). Τὸ βάραθρον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

ΚΟΥΦΑΛΑ (ΚΟΥΦΑΛΑ). Τὸ μικρὸν κοίλωμα. Στέγαστρον, εἰς Κρήτην καὶ ἄλλαχοῦ (24)β)

ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ (ΛΑΥΤΡΙΝΘΟΣ) (25). Τεχνητὸν σπήλαιον ἢ ὄρυγμα, ἔχον πολλοὺς διαδρόμους καθιστῶντας δυσχερῆ τὴν ἐν αὐτῷ κυκλοφορίαν. Σπήλαια-λαβυρίνθους ἐν Ἑλλάδι ἔχομεν: α) τὸ λ. Κνώσσοῦ (ἐπαρχία ΤΕΜΕΝΟΥΣ), β) τὸν λ. Γόρτυνος (ἐπ. ΚΑΙΝΟΥΤΡΙΟΥ) λέγεται καὶ Ἀμπελούζου, γ) τὸν λ. Καμαρακίου (Ἀστυράκιον Μαλεβυζίου), δ) τὸν λ. Τουτούλων, Σητείας ἢ Μικρὸ Κατωφύλι.

ΛΑΜΙΑ ἢ ΛΑΜΟΣ (ΛΑΜΟΣ) (26). Ἐννοιολογικῶς τὸ βάραθρον ἢ χάσμα τῆς γῆς.

ΛΑΓΓΟΣ Ή ΛΑΓΚΟΣ (LAGOS). Ή φάραγξ ἐν Κρήτη (Λαγγός τοῦ Κατρεῖ (2528).

ΛΑΓΚΟΥΦΙ Ή ΛΑΓΚΟΤΑΙΑ Ή ΛΑΓΚΟΤΦΑ (LANGOUFI). Ἐν Κρήτη ἡ δολίνη ἢ καὶ ἡ φάραγξ.

ΛΑΓΟΤΜΙ Ή ΛΑΓΓΟΤΜΙ Ή «ΛΑΓΓΟΤΦΙ» (LAGOUMI). Ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως «λαγούμ», α) ἡ κοιλότης εἰς Κρήτην, β) ἡ ὑπόνομος ἢ ὁ ὑπόγειος ὄχετός, γ) τὸ κοίλωμα εἰς ΦΩΚΙΑΔΑ (26α).

ΛΑΚΚΑ Ή ΛΑΚΚΟΣ Ή ΛΑΚΟΤΑΙ (LAKA, LAKOS, LAKOUDI). α) Εἰς Κεφαλληνίαν καὶ Ἡπειρον ἢ δολίνη, ἢ καθίζησις ἐδάφους, β) εἰς Κρήτην καὶ ἄλλαχοῦ τὸ κοίλωμα.

ΛΑΤΣΙΑΙ (LATSIDI). Ἡ καταβόθρα ἢ τὸ σπηλαιοβάραθρον ἐν Κρήτη. Ἀκούγεται καὶ ὡς «ἀλατσίδα» (ἐνθ. ἄν.).

ΛΑΤΡΙΟΝ (LAVRION). Τεχνητὸν (μεταλλευτικὸν) ὄρυγμα ἢ σήραξ εἰς Κρήτην.

ΛΑΧΤΑΡΙΔΑ — ΛΑΧΤΑΡΙΔΟΣΠΗΛΙΟΣ (LACHTARIDA) (27). Τὸ σπήλαιον ἐν Κρήτη. Βεβαίως ὁ ὄρος εἶναι ἐννοιολογικός, ἀλλὰ λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ὅπως καὶ μὲ τὸ «λαχταριδιάς» ὑπονοεῖται πάντοτε ἡ ὑπαρξίς σπηλαίου.

ΛΑΧΤΙΑ Ή ΛΑΧΤΙΕΣ (LACHTIA — LACHTIES). Ὀνομασία τῶν βαράθρων εἰς Κεφαλληνίαν.

ΛΕΣΚΑ (LESKA). Ἀναβαθμὸς εἰς ἐπιφανειακὸν κρημνὸν (βλ. σπ. 3783)

ΜΑΓΑΡΑΣ (MAGARAS) (28). Προσωνομία ἀναφερομένη εἰς τὰ μυθικὰ σπήλαια ἐν Θράκη.

ΜΑΤΙ (MATI) (29). Ἡ ὑποβρύχιος καταβόθρα. Εἰς Νάξον «ἀνερροῦφα». Ἄλλαχοῦ ρουφίχτρα.

ΜΠΕΝΙΚΟΒΙ (BENIKOVA), ἢ ἐπιχωρίως Μπενίκοβα. Λέξις ἀλβανική. Ἡ καταβόθρα εἰς Ἡπειρον καὶ Ἀρκαδίαν.

ΜΠΟΥΣΤΕΡΑ (BOUSTERA). Παράφρασις τῆς λέξεως «Πεστέρα». Λέξις ρουμανική δηλοῦσα τὸ σπήλαιον ἐν γένει εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν. Συναντᾶται καὶ εἰς Ἡπειρον.

ΝΤΑΤΚΟΣ Ή ΤΑΦΚΟΣ (DAFKOS). Ἐπικρατέστερον τὸ λῆμμα «τάφος». Ἡ καταβόθρα, τὸ σπηλαιοβάραθρον, ἢ δολίνη εἰς Κρήτην.

ΞΕΡΟΓΡΟΥΣΠΑ (XEROGROUSPA). Ἐπίσης συναντᾶται καὶ ὡς «Ξερογροῦσι ἢ «Ξεροβρούσκι». Ἐκ τοῦ ξηρὰ γρούσπα. Τὸ ξηρὸν σπηλαιοβάραθρον εἰς Κεφαλληνίαν κυρίως. Ἀπαντᾶται καὶ ὡς τοπωνύμιον.

ΞΕΦΥΣΗΣΤΗ (XEPISSISTI). Ἡ πνέουσα ὀπή εἰς Κυκλάδας, ἰδίᾳ εἰς Σίφνον. Ὡς τοπωνύμιον ὑπονοεῖ πάντοτε τὴν ὑπαρξίν πνεούσης ὀπῆς.

ΟΡΥΓΜΑ (ORIGMA). Τὸ κοίλωμα, τὸ ἄντρον, συνήθως τὸ τεχνητὸν σπήλαιον.

ΟΥΒΑΛΑ (UVALA) (31). Ἐπιφανειακὸν κοίλωμα, μεγαλύτερον τῆς δολί-
νης, ὀφειλόμενον εἰς τὴν διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τοῦ ὕδατος, ὡς καὶ εἰς τὴν μηχαν-
ικὴν τοιαύτην. Ἀκόμη δυνατὸν νὰ ὀφείλεται εἰς αἷτια καθαρῶς τεκτονικά.

ΟΧΕΤΟΣ (OCHETOS). Ὁ ἀγωγὸς τῶν ὑπογείων ὑδάτων. Συνήθως ἡ
συνέχεια τῆς καταδόθρας.

ΠΡΙΣΕΡΑΣ ἢ (PERISTERAS). Λέγεται καὶ «Περιστεριᾶς» ἢ «Περιστε-
ρέ» (32). Γενικῶς τὸ σπήλαιον τὸ φιλοξενοῦν ἀγρίας περιστερᾶς. Κυρίως ἐν Κρή-
τῃ, ἀπαντᾶται ἐν ἀφθονία, μὲ διαφοροποιήσιν τῆς λέξεως.

ΠΕΣΤΕΡΑ (PESTERA) (33). Ἡ Πεςχάρα. Λέξις ρουμανικῆ, ἐμφαίνου-
σα τὸ σπήλαιον εἰς Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον.

ΠΕΤΑΣΟΣ (PETASSOS). Τὸ βάρανθρον εἰς Κεφαλληνίαν.

ΠΗΓΑΔΑ (PIGADA). Λέγεται συχνότερα πηγὰδι (PIGADI). Τὸ
βάρανθρον εἰς τὴν Ἀπλὴν γλῶσσαν. Τὸ φυσικὸν φρέαρ. Συνήθως ὁ ὄρος ἀπαντᾶται
ὡς σύνθετος μὲ οὐσιαστικὸν προσδιοριστικὸν τῆς χρήσεως, δίδων τὴν ἐπιχωριάζου-
σαν ὀνομασίαν εἰς τὴν μορφήν (π.χ. Σκυλοπήγαδο) δηλ. βάρανθρον ἢ φρέαρ εἰς τὸ
ὅποιον οἱ χωρικοὶ ρίπουνσι πρὸς θανάτωσιν νοσοῦντα ἢ ἄχρηστα εἰς αὐτοὺς πλέον
ζῶα, κίνας, πρόβατα, ἄλογα). Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περιπτώσιν ἀναζητητέον ἐκ
τοῦ ἀσφαλοῦς βάρανθρον.

ΠΟΛΓΗ (POLGHI). Ἐσχάτως ἤρχισε χρησιμοποιουμένη ἡ λέξις πολία.
(34). Αἱ πόλγαι εἶναι μεγάλαι καρστικαὶ λεκάναι σχηματισθεῖσαι ἀπὸ τὴν δια-
βρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν ὑδάτων Ἐπιφανειακῆ μορφή. Πόλγαι εἶναι ἀκόμη λίμναι
ἀποξηρανθεῖσαι καὶ τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἀπεσύρθησαν ἢ ἀποσύρονται κατὰ τὴν
καλοκαιρινὴν περίοδον, μέσω καταβοθρῶν, ἂν οὐχὶ ὄχετῶν καὶ τεχνητῶν σηράγγων

ΠΟΝΟΡΑ (PONOREN) (35). Ἡ ἐπίγειος καταδόθρα ἀπώλεια (PER-
TE). Ὁπῆ βαρυνθώδης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους συνεχομένη πρὸς ὑπογεί-
ους ὄχετούς. Τὰ ἐπιφανειακῶς ρέοντα ὕδατα καταπίνονται ἵνα ἀναφανῶσι μετὰ τὴν
ὑπόγειον διαδρομὴν των ὡς «καφαλάρια».

ΠΟΡΟΣ (POROS). Ἡ καταδόθρα εἰς τὴν Κρήτην (περιοχὴ Λασιθίου).

ΠΡΟΠΑΝΤΗ ἢ ΠΡΟΠΑΣΤΗ (PROPANTI — PROPASTI). Ξε-
νικὴ λέξις σημαινοῦσα τὸ βάρανθρον εἰς Πελοπόννησον. Λάκκος, κοίλωμα. Ἀποκλει-
στικῶς μόνον τὸ βάρανθρον εἰς Ἀρκαδίαν καὶ Λακωνίαν.

ΠΡΕΠΑΣΤΗ (PREPASTI), συναντᾶται καὶ ὡς πρέπαντη. Λέξις
σλαβικῆ. Εἰς Μακεδονίαν τὸ σπήλαιον.

ΡΑΟΣ (RAOS). Προφανῶς σχηματίζεται ἐκ τοῦ «οἰώ» «ροώδης». Εἰς τὴν
Ἰκαρίαν τὸ βάρανθρον μεθ' ὕδατος.

ΡΟΥΦΙΣΤΡΑ ἢ ΡΟΥΦΙΧΤΡΑ (ROUFISTRA — ROUFICHTRA). Τὸ
μάτι, ἢ ὑποβρύχιος καταδόθρα.

ΡΟΥΧΟΥΝΑΣ (ROUCHOUNAS) (36). Ἐν Σίφνω Κυκλάδων. Φυσικὴ
καταδόθρα ἢ ὀπαὶ βραχῶδεις καταπίνουσαι κυρίως τὰ ὄμβρια ὕδατα.

ΣΑΡΑ·Ι· ᾿Η ΣΕΡΑΓΙ (SARA·I· — SERACHI). Σήραγξ ἢ καταβόθρα εἰς Σκῦρον.

ΣΚΟΤΕΙΝΗ (SKOTINI) (37). Γενικῶς τὸ βαθὺ καὶ κατὰ συνέπειαν σκοτεινὸν σπήλαιον εἰς ὄλην τὴν χώραν. Κυρίως εἶναι ἡ ὀνομασία τοῦ σπηλαίου ἢ τοῦ βαράθρου.

ΣΠΕΛΙΟΣ (SPELIOS). Τὸ σπήλαιον εἰς ὠρισμένας περιοχὰς τῆς χώρας.

ΣΠΕΛΟΠΟΝ (SPELOPON). Σπανιωτάτη λέξις δηλοῦσα τὸ σπήλαιον.

ΣΠΕΟΣ (SPEOS) (38). Ἡ παρ' ἀρχαίους Ἑλλησιν ὀνομασία τοῦ σπηλαίου.

ΣΠΕΡΑ (SPERA). Λέξις ἀλβανικὴ ὑποδηλοῦσα τὸ βάραθρον εἰς τὴν ᾿Ηπειρον.

ΣΠΗΓΙΑ (SPIGHIA). Ἐπιχωριάζουσα ὀνομασία τοῦ σπηλαίου εἰς τὴν σιφναϊκὴν διάλεκτον.

ΣΠΗΛΑΙ (SPILAI). Τὸ σπήλαιον εἰς Τήνον, Κυκλάδων.

ΣΠΗΛΑΔΙ — ΣΠΗΛΑΔΙΑ. Ὑποκοριστικὸν τοῦ Σπηλαίου.

ΣΠΗΛΑΙΟΒΑΡΑΘΡΟΝ (SPILIOVARATHRON). Μικτὸν σπήλαιον κατ' ἀρχὴν ἀνοιγόμενον ὡς σπήλαιον, πληρὲς ἐσωτερικῶν πτώσεων (βαράθρων) ἢ καὶ ἀντιστρόφως.

ΣΠΗΛΑΙΟΝ (τὸ), (SPILEON). Τὸ κλασσικὸν ἔγχοιλον.

ΣΠΗΛΑΙΟΣ (ὁ) (SPILEOS). Τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω ἐν Κρήτῃ.

ΣΠΗΛΑΔΙ (τὸ) (SPILADI). Τὸ σπήλαιον εἰς Κρήτην.

ΣΠΗΛΑΚΙ (SPILAKI). Τὸ σπήλαιον, ὑποκοριστικῶς.

ΣΠΗΛΑΦΙ (SPILAFI). Ἐπίσης.

ΣΠΗΛΕ (SPILE). Ἐπίσης.

ΣΠΗΛΙ (τὸ) SPILI) (39). Κυρίως τὰ σ π ή λ ι α (SPILIA) ἐν Κρήτῃ.

ΣΠΗΛΙΑ (ἡ) (SPILIA). Τὸ σπήλαιον ἐν γένει εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν.

ΣΠΗΛΙΑΔΑ (ἡ) ὑποκοριστικόν, (SPILIADA).

ΣΠΗΛΙΑΔΑΤΣΙ (SPILIADATSI) (τὸ). Ἐπίσης.

ΣΠΗΛΙΑΔΟΥΤΔΙ (SPILIADOUTDI). Ἐπίσης.

ΣΠΗΛΙΑΔΟΥΛΙ (SPILIADOU'LI). Ἐπίσης.

ΣΠΗΛΙΑΚΑ (ἡ) (SPILIAKA). Τὰ σπήλαιον.

ΣΠΗΛΙΑΚΑΣ (ὁ) (SPILIAKAS). Τὸ σπήλαιον εἰς Μάνην.

ΣΠΗΛΙΑΚΟ (τὸ) (SPILIAKO). Ὑποκοριστικόν.

ΣΠΗΛΙΑΚΑΚΙ (τὸ) (SPILIAKAKI). Ὁμοίως.

ΣΠΗΛΙΑΚΟΥΤΔΙ (τὸ) (SPILIAKOUTDI). Ὁμοίως.

ΣΠΗΛΙΑΡΑ (SPILIARA) (40). Συνήθης χαρακτηρισμὸς τῶν σπηλαίων εἰς Κρήτην.

ΣΠΗΛΙΑΡΑΚΙ (SPILIARAKI). Κατὰ τὰ ἐκ τούτου παράγωγα «Σ π η λ ι α ρ ά κ ι α», «Σ π η λ ι α ρ ί δ α», «Σ π ή λ ι α ρ ί δ ω». Ὑποκοριστικά.

ΣΠΗΛΙΑΡΙΑ (τὰ) (SPILIARIA). Ὁμοίως.

ΣΠΗΛΙΑΡΙΔΙΑ (SPILIARIDIA). Ὅμοιος.
 ΣΠΗΛΙΑΡΟΤΣΟΣ (SPILIAROTSOS). Ἐν Κύπρῳ.
 ΣΠΗΛΙΑΡΟΣ (ὁ) Μεγεθυντικόν.
 ΣΠΗΛΙΑΡΟΤΡΥΠΑ (SPILIAROTRYPA). Συντακτικῶς ἐσφαλμένη ὀνομασία. Σόλοιος.
 ΣΠΗΛΙΔΙ (τὸ) (SPILIDI) εἰς Κύθνον, Κυκλάδων.
 ΣΠΗΛΙΟ (τὸ) καὶ πληθυντικὸς ΣΠΗΛΙΟΙ (SPILIO — SPILIOI). Κυρίως ἐν Κρήτῃ.
 ΣΠΗΛΙΟΣ (ὁ) (SPILIOS). Ὅμοιος.
 ΣΠΗΛΙΕΡΑ (SPILIERA).
 ΣΠΗΛΙΝΙ (SPILINI)
 ΣΠΗΛΑΙΟΜΕΛΑΓΓΑΣ (SPILIAMELAGAS). Εἰς Χίον.
 ΣΠΗΛΙΟΥΤΚΑ — ΣΠΗΛΙΟΥΤΚΑΤΣΙ (SPILIOUKA — SPILIOUKATSI)
 ΣΠΗΛΙΟΥΤΣΙ (SPILIOUTSI) ὑποκοριστικόν.
 ΣΠΗΛΙΤΣΑ (ἡ) (SPILITSA) ὁμοίως.
 ΣΠΗΛΟΣ (ὁ) (SPILOS) ἐν Κρήτῃ.
 ΣΠΗΛΟΥΤΚΑ (SPILOUKA) ὑποκοριστικόν.
 ΣΠΗΛΟΥΦΙ — ΣΠΗΛΟΥΦΙΑ (SPILOUFI — SPILOUFIA). Ἐν Κρήτῃ, πάντοτε τὸ μικρὸν σπήλαιον. Ἡ λέξις ἔχει σημασίαν ὑποκοριστικὴν, κατὰ τὸ «λαγγός», «λαγγούφι».
 ΣΠΗΛΥΓΞ (SPILIGS). Παρ' ἀρχαίους, τὸ σπήλαιον.
 ΣΠΙΑΡΑ (SPIARA). Ἐν Κρήτῃ, ἡ καρστική ὄπη. Εἰς Ἡπειρον ὀνομασία σπηλαίων.
 ΣΠΛΑΚ (SPLAK). Τὸ σπηλιάκι.
 ΣΠ'ΑΙΝΤΣΑ (SPILITSA). Ἡ Σπηλίτσα.
 ΣΠ'ΑΙΑ (SPLIA). Ἡ σπηλιά, τὸ σπήλαιον.
 ΣΤΑΖΟΥΤΣΑ (STAZOUSSA). Ἐν Πελοποννήσῳ, τὸ κοίλωμα μετὰ σταγοροῆς, τὸ ἀγίασμα, ἡ σταλίχτρα.
 ΣΤΑΛΙΧΤΡΑ (STALICHTRA). Ὡς ἄνω.
 ΣΤΕΓΑΣΤΡΟΝ (STEGASTRON). Τὸ ἀβαθὲς κοίλωμα ὑπὸ τὸν ὄρθον βράχον.
 ΣΥΡΜΑ (SIRMA). Εἰς τὰς Κυκλάδας (Σίφνον καὶ Μῆλον). Τὸ τμήμα ἀκτῆς ἐπὶ τῆς ὁποίας λείψανα σπηλαίου κρημνισμένου σήμερον. Χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸν χειμῶνα ἢ τὰς τρικυμιώδεις ἡμέρας ὡς νηολκὸς διὰ τὴν ἀπόθεσιν λέμβων ρυμουλκούμενων ἐκ τῆς θαλάσσης διὰ καλωδίου (σύματος) ἢ σχοινοῦ. (Βλ. «Σῦρμα Παπάφραγκα» εἰς Μῆλον).
 ΣΦΑΚΟΣ (ὁ) (SFAKOS) (41). Σπήλαιον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν πρὸς φύλαξιν τῶν λέμβων. Νηολκὸς ἐντὸς σπηλαίου. Βλ. καὶ προηγούμενον.
 ΣΦΑΡΑΓΓΑΣ (SFARAGAS). Τὸ θάραθρον εἰς Χίον.

ΣΧΙΣΜΑΛΕΣ (SCHISMADES) Βραχώδης εμφάνισης εις Σίφνον, χαρ-
κτηριστική ύπαρξεως σπηλαιού η βαράθρου η κοιλάματος.

TARTAROS (TARTAROS). Ἡ ἄβυσσος. Ὁ ὄρος ἀπαντᾶται εις τὴν μυ-
θολογίαν. Τὸ βαθὺ ἐπιφανειακὸν βάραθρον, ὁ βαθὺς κρημνός. Τὰ «τάρταρα»
μεταφορικῶς, ὁ σκοτεινὸς Ἄδης, ἡ κόλασις.

ΤΑΦΚΟΣ (ΤΑΦΚΟΣ — DAFKOS) (43). Ἐν Κρήτῃ τὸ βάραθρον, τὸ
σπηλαιοβάραθρον, ἀζόμη καὶ τὸ σπήλαιον.

ΤΡΥΠΑ (TRIPA) (44). Καὶ ὑποκοριστικὰ ἢ μεγενθυτικὰ «Τροπίτσα»,
ἢ τΤρούπα, ἢ «Τρούπαροσ» καὶ ὁ πληθυντικὸς «Τρούπεσ». Ἡ
Ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, γενικὴ ὄνομασία τῶν σπηλαίων ἢ τῶν βαράθρων. Ἡ
μεμονωμένως ἢ συνδεδεμένον μὲ ὄνομα ἢ καὶ ζῶον. (Τρύπα τῆς Λωθῆς ἢ Τρύπα
τῆς Κυρᾶς ἢ Ἀλεπότρυπα ἢ Ποντικότρυπα) κ.λ.π.

ΤΡΥΠΗΤΗ (ΤΡΥΠΙΤΙ) (45). Ἐπιφανειακὸν καρστικὸν φαινόμενον, συνή-
θως τρύπιος διαπερῶς τρύπιο πέτρωμα.

ΤΡΥΠΙΑ (ΤΡΥΠΙΑ).... Συνήθως τρύπια ἢ τρύπιο λιθάρι, ἢ τρύπιος
βράχος.

ΤΡΥΠΟΣΠΗΛΙΑ (TRTPOSPILIA). Τὸ ἀντίθετον τοῦ «Σπηλιότρυπα»,
σολοικισμός.

ΤΡΩΓΛΗ (TROGLI) (46). Τὸ σπηλαιῶδες κοίλωμα, τὸ στέγαστρον.

ΤΣΙΡΛΟΝΕΡΙ (TSIRLONERI) (47). Ἡ «γλύφα» ἢ ἡ «βλύχα». Καρστικὴ
ὕψαλμος ἢ ἱαματικὴ πηγὴ, τὰ ὕδατα τῆς ὁποίας εἶναι συνήθως ἐμπλουτισμένα μὲ
ἄλατα Μαγνησίου (καθαριστικά).

ΤΥΡΙΑΣ (TYRIAS) (47a). Σπήλαιον συνήθως ὀριζόντιον, χρησιμοποιοῦ-
μενον ὡς τυροκομεῖον ἢ πρὸς ἀποθήκευσιν τυροῦ. Ἡ ὄνομασία ἀπαντᾶται κυρίως
εἰς Παρνασσόν, Γκιώνα καὶ γενικῶς εἰς Φωκίδα.

ΦΑΟΣ (FAOS). Τὸ «χάος» ἢ χαίνουσα τρύπα, ἢ ἄβυσσος εἰς Κεφαλληνίαν.

ΦΑΡΑΓΕ (FARAGX). Λέγεται καὶ «Φάραγγ» (48), ἢ χαράδρα, τὸ
λαγκάδι, ἢ βαθεῖα κοιλάς, ἢ στενὴ διάβασις, τὸ βαθὺ χάσμα, τὸ βάραθρον, ἀπότομος
κλιτύς, ρῆγμα πετρωμάτων, γενικώτερον κοιλότης τοῦ ἐδάφους. Εἶναι ἐπιφανειακὴ
καρστικὴ μορφή.

ΦΑΡΑΓΓΟΥΛΙ (FARAGUOLI). Τὸ μικρὸν ἐντὸς χαράδρας σπήλαιον.

ΦΑΡΑΓΓΑΣ (FARAGAS). Κατ' ἐπέκτασιν τοῦ ὄρου Φάραγξ (ἐνθ.
ἀν.) Ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς οἱ «φάραγγοι». Ἰσχύουν ἐδῶ αἱ
ἐρμηναίαι αἱ διδόμεναι εἰς τὸν φάραγγα. Ἐπίσης κατ' ἐπέκτασιν δύναται νὰ συνταυ-
τιστῇ μὲ τὸ «χάραξ» ὡς κατωτέρω. Ἀπαντᾶται εἰς Σίφνον, Χίον κλπ.

ΦΟΥΡΝΟΣ (FOURNOS) (49). Λέγεται καὶ «φουρνέ» εἰς Κρήτην. Ἀλ-
λαχοῦ «Φουρνί» εἰς τὸν πληθυντικὸν δὲ «Φοῦρνοι». Τὸ σπήλαιον μικρῶν κατὰ
τὸ πλεῖστον διαστάσεων, μορφῆς φούρνου ἢ «κούμου».

ΦΡΟΥΔΙ (FRUDI). Ἐκ τοῦ «φρούδι». Τὸ σπήλαιον ἐν Σίφνω.

ΦΥΣΗΣΤΗ (FISSISTI). Παρεμφερής όρος με τὸ «Ξεφουσηστή». Ἡ πνέουσα ὁπὴ εἰς τὰς Κυκλάδας, κυρίως εἰς Σίφνον.

ΦΩΚΟΤΡΥΠΑ (FOKOTRYPA) (50). Χαρακτηρισμὸς συχνὰ ἀπαντῶμενος εἰς τὰς παραθαλασσίας περιοχὰς καὶ τὰς νήσους. Ἐννοεῖ τὸ ἐνάλιον σπήλαιον τὴν θαλασσοσπηλιάν. Τὸ ἐνδιαίτημα φωκῶν.

ΧΑΒΓΑΣ (HAVGHAS) (51). ἢ Χαυγὰς ἢ Χαβδᾶς ἢ Χὰς ἢ Χαβδούδι ἢ τέλος Χαβδοῦσι. Τὸ μικρὸν σπήλαιον, ἢ βάραθρον εἰς Κρήτην. Ἡ φάραγξ.

ΧΑΒΔΩΣΙ (HAVDOSI). Τὸ βάραθρον εἰς Βοιωτίαν.

ΧΑΟΣ (HAOS). Λέγεται καὶ «Χάθος» ἢ «Χάβοσι» ἢ «Χᾶς». Σημαίνει γενικῶς τὴν ἄβυσσον, τὸ κρημνωδὲς βάραθρον.

ΧΑΟΥΝΑ ἢ ΧΑΒΟΥΤΖΑ (HAOUNA — HAVOUSA) (52). Ὁ μεγάλος λάκκος ἢ ὄρυγμα εἰς Κρήτην.

ΧΑΥΓΟΥΤΖΑ (HAVGOUSA) (52). Μεγαλύτερον ὄρυγμα ἀπὸ τὸ προηγούμενον.

ΧΑΛΑΣΑ ἢ ΧΑΛΑΣΣΕ (HALASSA — HALASSE) (53). Σπήλαιον εἰς Κρήτην εἰς περιοχὴν λιθοσωροῦ.

ΧΑΛΑΡΟ ἢ ΧΑΛΑΒΡΟ (HALARO — HALAVRO). Τῆς αὐτῆς σημασίας μετὰ τὸ προηγούμενο λῆμμα.

ΧΑΛΕΠΑ ἢ ΧΑΛΕΠΙ (HALEPA — HALEPI). Ἐν Κρήτῃ, βραχώδους περιοχῆ, δύσβατος κλιτὺς ὄρους, χαράδρας ἐκ πλευρᾶς μετὰ λιθοσωρούς.

ΧΑΜΠΑΘΟΥΤΡΑ (56). Λέγεται καὶ ΚΑΜΠΑΘΟΥΤΡΑ (HAMPATHOURA — KAMPATHOURA). Ἐν Κρήτῃ ἢ κατακόρυφος τρύπα, ὁ τάφκος.

ΧΑΝΤΑΚΑΣ ἢ ΧΑΝΤΑΚΟΙ (οἱ) (HANTAKAS). Ἡ καταβόθρα εἰς τὴν Κέρκυραν. (Βλ. «Χαντάκοι τῶν Μιχαλάκηδων» Α.Σ.Μ. 2061—2063).

ΧΑΝΤΑΚΟΥΤΡΑ (HANTAKOURA). Ἡ δολίνη εἰς Ἄρταν.

ΧΑΡΑΓΚΟΣ (HARAGOS). Τὸ βάραθρον εἰς Κύθηρα.

ΧΑΡΑΓΜΟΙ ἢ ΧΑΡΑΜΟΙ (HARAGMI). Τὸ βάραθρον εἰς Κυκλάδας καὶ Σκύρον.

ΧΑΡΑΚΑΣ (HARAKAS). Λέγεται καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν «Οἱ Χαράκοι», ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον τὸ «Χ α ρ ἄ κ ι» ὑποδηλοῖ τὸ βάραθρον εἰς Δωδεκάτησον καὶ Κρήτην. Γενικώτερον σημαίνει βράχον ἢ ὄγκολίθον.

ΧΑΣΜΑ (HASMA) (57). Τὸ ρῆγμα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους.

ΧΙΟΝΟΥΤΡΥΠΑ (HIONOTRYPA), (HIONOKARKAROS). Εἰς Πανασὸν καὶ Γκιώνα. Τὸ βάραθρον τὸ διατηροῦν χιόνι. Κατάλληλον δι' ἀποθήκευσιν τυροῦ. Εἰς μερικὰς περιοχὰς εἰς παλαιότερους χρόνους οἱ χωρικοὶ ἀπέσπων διὰ πέλεκων πάγον τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν τὸ θέρος εἰς πλησίον εὕρισκομένας πόλεις.

ΧΛΙΟ (CHLIO). Ἡ πνέουσα ὁπὴ. Σπήλαιον ἐκπέμπον χλιαρὸν ρεῦμα ἀέρος.

ΧΟΥΝΟΣ (HOUNOS) (58). Λέγεται καὶ «Χ ο ύ ν η». Ἐπίσης γράφεται ὡς «χ ῶ ν ο ς», «χ ῶ ν ε ς». Ἡ λέξις παράγεται ἐκ τοῦ χ ο ά ν η καὶ χωνευτήρι. Ἡ καταβόθρα ἐν Κρήτῃ. Εἰς μερικὰς περιπτώσεις ἐννοεῖ τὴν χαράδραν, τὸν κρημνόν, τὰ σπήλαιον. Εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀποκλειστικῶς ἢ καταβόθρα.

ΧΟΧΛΟΣ (HOCHLOS). Ὁ ἀνάβολος, εἰς τὴν Δυτικὴν Μάνην.

ΧΥΤΡΑ (HYTRA). Ἐπιφανειακὸν κυλινδρικόν, συνήθως, ὄρυγμα, ὠσειδὲς ἢ καὶ φρεατοειδὲς ὑπὸ μορφὴν ἀβαθοῦς χωνίου. Καρστικὴ ὄπη. Φαίνεται ὡς ἀποτύπωμα ποδὸς μυθικοῦ τέρατος (Χύτρα Γιγάντων).

ΧΩΝΕΥΤΡΑ (HONEYTRA). Καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν «χ ῶ ν ε ὕ τ ρ ε ς». Ἡ καταβόθρα ἐν Ἡπείρῳ. Συναφὴς ὄρος καὶ ὁ χῶνος (ἐνθ. ἀν.).

ΧΩΣΤΟΣ (HOSTOS) (59). Συναντᾶται καὶ ὡς «χωστή» (σπηλιά). Σπήλαιον ἀποκεκριμένον, ὄρατὸν μετὰ δυσκολίας. Ἀπαντᾶται κυρίως εἰς Κρήτην.

Noms des Cavernes Grecques et leurs qualifications linguales

Plus de 275 noms on peut entendre en Grèce pour caractériser les formes karstiques de toute sorte,

Déjà, dès l'antiquité, les noms adyton (ἄδυτον) antron (ἄντρον) véretron, kethmon, spēos, spēlings, nous donnent une idée de la variété de la nomenclature.

De la racine «spéleo» seulement les noms dépassent les 50. Il y en a quelques uns qui sont grossissants et d'autres qui sont diminutifs.

Très peu, heureusement, ont leur source aux langues étrangères, chose qui est due aux conquérants étrangers qui sont passés par la péninsule Grecque.

Ainsi nous avons des noms de la racine slave, turque, italienne, latine, etc mais très peu heureusement comme nous l'avons déjà marqué, pour que la propriété de l'expression garde son caractère Grecque.